

Mag.pol. Eneid Hasanović

**ISTRAŽIVANJE O SVIJESTI
PROFESIONALACA I SVIJESTI
JAVNOSTI O PROBLEMU TRGOVINE
LJUDIMA U BOSNI I HERCEGOVINI**

2015

**ISTRAŽIVANJE O SVIJESTI
PROFESIONALACA I SVIJESTI JAVNOSTI
O PROBLEMU TRGOVINE LJUDIMA U
BOSNI I HERCEGOVINI**

UVOD

Bosna i Hercegovina je problem trgovine ljudima u svom zakonodavnom okviru prepoznala 2002 godine kada je u Krivičnom zakonu Bosne i Hercegovine inkrimisano krivično djelo „Trgovina ljudima“. Od tada kako su mijenjani trendovi i oblici trgovine ljudima navedeni član je u više navrata mijenjan i usklađivan sa svjetskim i evropskim dokumentima koje naša država potpisala i verificovala.

Od 1. januara 2002. godine Konvenciju protiv međunarodnog kriminala potpisalo je 140 zemalja članica, a ratificiralo njih 6. Ukupno je 101 država potpisala Protokol za prevenciju, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudima, a ratificiralo do sada 4. Ove su se države obvezale na sprječavanje trgovina ljudima, kažnjavanje počinitelja, zaštitu žrtava i saradnju na planu otkrivanja lanaca trgovine ljudima.

U tu svrhu od samog početka borbe protiv trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini kreirani i uspostavljeni su određeni mehanizmi za borbu protiv ove pošasti 21. vijeka. Tako je formirana državna udarna grupa za borbu protiv trgovine ljudima u čiji rad su uključene sve nadležne institucije iz vladinog i nevladinog sektora kao i niz drugih mehanizama.

Prema raspoloživim podacima i izvještajima koje Bosna i Hercegovina sačinjava o problemu trgovine ljudima u posljednje vrijeme u porastu je oblik trgovine ljudima kroz radnu eksploataciju i sve je veći broj domaćih žrtava trgovine ljudima u odnosu na prethodni period kada je bio veći broj stranih državljana žrtava trgovine ljudima. Isto tako, u prethodnom periodu u Bosni i Hercegovini seksualna eksploatacija je bila najizraženiji oblik trgovine ljudima.

U Bosni i Hercegovini kao jedan od glavnih razloga porasta domaćih žrtava trgovine ljudima je slaba socijalno ekonomska zaštita, velik broj nezaposlenih osoba te velik broj raseljenih osoba nastao uslijed posljednjih ratnih dešavanja na području Balkana.

Trgovina ljudima kao oblik krivičnog djela najčešće spada u domen organizovanog kriminala te u većini slučajeva ostaje neotkriven. Sam proces trgovine ljudima započinje regrutacijom i uključuje silu, prijetnju, zloupotrebu i završava eksploatacijom i kao takva je kriminal protiv pojedinca.

U cilju kvalitetnijeg suzbijanja ove pojave Organizacija Ujedinjenih Naroda poduzela je važan korak u osmišljavanju mjera za prevenciju, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudima.

Tokom prethodnih godina vršena su razna istraživanja po navedenom osnovu. Tako je provedeno i ovo istraživanje s ciljem kreiranja javne kampanje i podizanja svijesti javnosti i profesionalaca u Bosni i Hercegovini a kako bi „obična“ javnost i profesionalci prepoznala ovaj problem.

Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine u saradnji sa Agencijom BORAM implementira projekat „Pomoć Ministarstvu sigurnosti Bosne i Hercegovine u provedbi Strategije suprostavljavanja trgovini ljudima 2013-2015“ s ciljem dizajniranja medijske kampanje o borbi protiv trgovine ljudima u svrhu seksualne eksploatacije, radne eksploatacije putem prosjačenja i sklapanje dogovorenih brakova.

Nakon što je u prethodnom periodu provedena anketa o svijesti javnosti i profesionalaca o problemu trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini, tokom mjeseca Jula i Avgusta sprovedena je medijska kampanja s ciljem podizanja svijesti javnosti a i kod profesionalaca da odlučnije krenu u borbu protiv trgovine ljudima.

CILJEVI PROJEKTA

Projekat, kao jednu od svojih komponenti, predviđa podršku Ministarstvu Sigurnosti BiH u poboljšanju medijske pokrivenosti borbe protiv trgovine ljudima kroz sljedeće tačke:

- jačanje kapaciteta institucija i organizacija za borbu protiv trgovine ljudima kako bi usvojile i sprovodile učinkovitije politike, zakone i propise i povećale kapacitete za borbu protiv trgovine ljudima u cilju suzbijanja trgovine ljudima i pružanja bolje zaštite i pomoći žrtvama takve trgovine;
- podizanje svijesti u vezi s trgovinom ljudima u javnosti i među profesionalcima; i
- suzbijanje trgovine ljudima i smanjenje potražnje za uslugama žrtava trgovine ljudima.

Za potrebe realizacije navedenih ciljeva kreirani su anketni upitnici pod nazivom „*Upitnik o svijesti profesionalaca o problemu trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini*“ i „*Upitnik o svijesti javnosti o problemu trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini*“. Navedeni upitnici su korišteni za

prikupljanje informacija o svijesti javnosti i profesionalaca prije i poslije provedene kampanje a sastojali su se od seta demografskih pitanja i pitanja vezanih za problem trgovine ljudima. Tokom anketiranja korišteni su upitnici sa istim pitanjima koja tretiraju problem trgovine ljudima te su dodata i pitanja koja se odnose na javnu kampanju.

Upitnik o svijesti profesionalaca distribuiran je nadležnim institucijama vladinom i nevladinom sektoru, dok je upitnik za javnost distribuiran putem Interneta.

REZULTATI PROVEDENOG ISTRAŽIVANJA NAKON JAVNE KAMPANJE

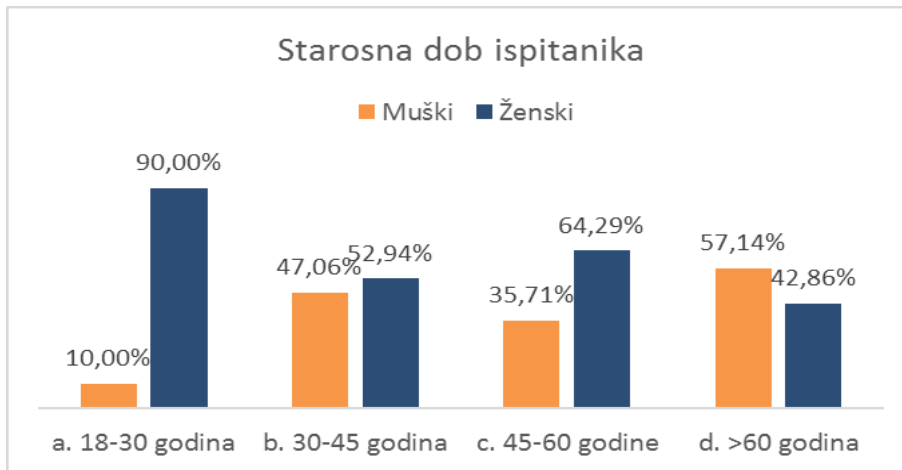
- PROFESIONALCI

Istraživanje o svijesti profesionalaca je provedeno distribucijom anketnog upitnika nadležnim institucijama na nivou Bosne i Hercegovine koje su direktno ili indirektno uključene borbu protiv trgovine ljudima.

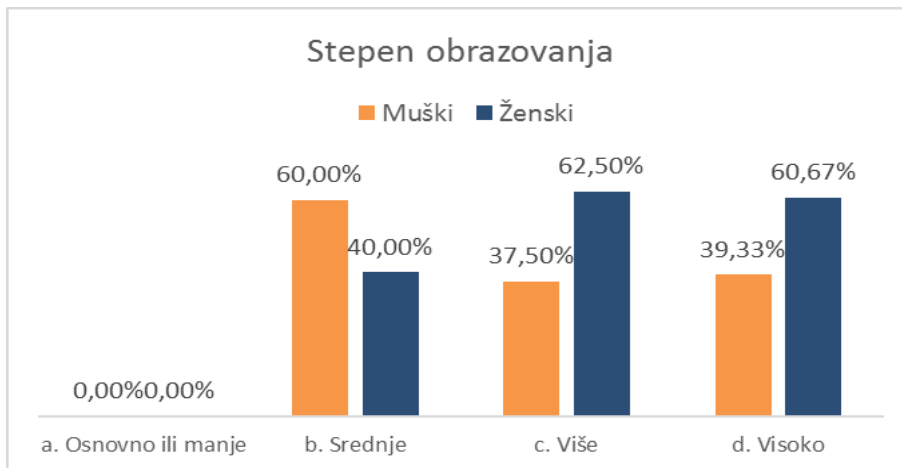
Prema provedenom istraživanju u kojem je učestvovalo 110 institucija od čega je 40% muških i 60% ženskih ispitanika:

Starosna dob učesnika ankete prikazana prema spolnoj strukturi:

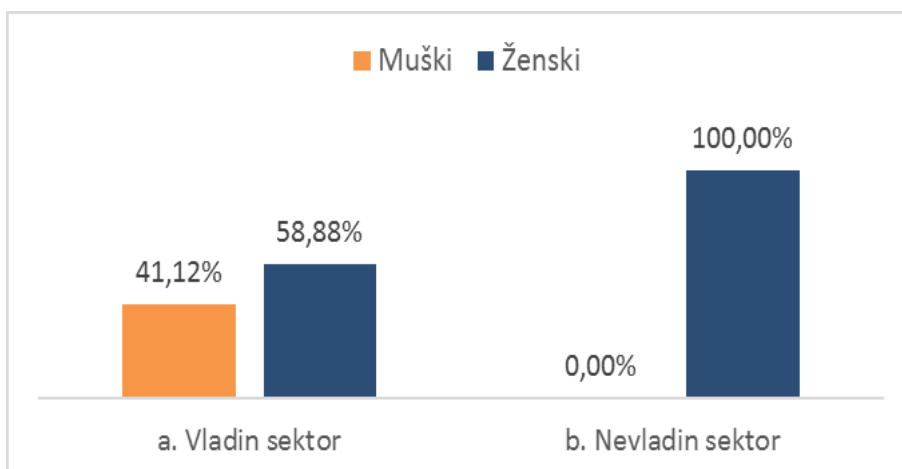

Stepen obrazovanja ispitanika prikazana prema spolnoj strukturi:

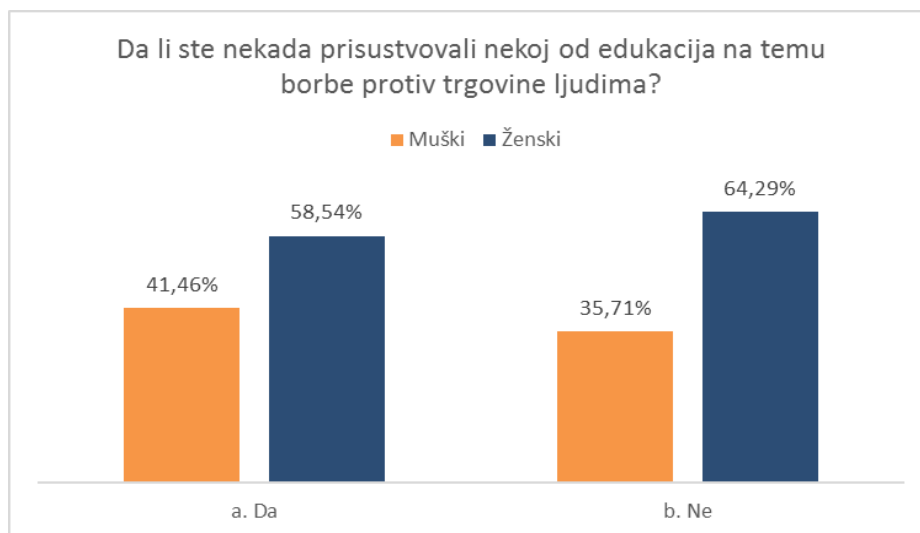
5

Prema institucionalnoj zastupljenosti 97% ispitanika dolazi iz vladinog sektora dok je 3% iz nevladinog sektora prikazano prema spolnoj strukturi ispitanika .

Na anketna pitanja koja su tretirala problematiku trgovine ljudima ispitanici su prema postavljenim pitanjima odgovarali na sljedeći način.

Na pitanje „*Da li ste nekada prisustvovali nekoj od edukacija na temu borbe protiv trgovine ljudima?*“ 75% ispitanika je prisustvovalo nekoj od obuka na temu trgovine ljudima dok njih 25% nikada nije prisustvovalo nekoj takvoj obuci.

Na pitanje „*Da li je i na koji način institucija ili organizacija u kojoj radite uključena u borbu protiv trgovine ljudima?*“ 84% ispitanika je odgovorilo da je institucija iz koje dolazi uključena u borbu protiv trgovine ljudima dok 16% institucija nije uključeno u borbu protiv trgovine ljudima.

Na pitanje „Način na koji je institucija ili organizacija uključena u borbu protiv trgovine ljudima?“ 21% ispitanika je uključeno u provođenje istraga, 5% u donošenje zakonskih i podzakonskih normi, 6% učestvuje u procesuiranje počinitelaca, 64% u pomoć žrtvama trgovine ljudima i 4% u provođenje javnih kampanja.

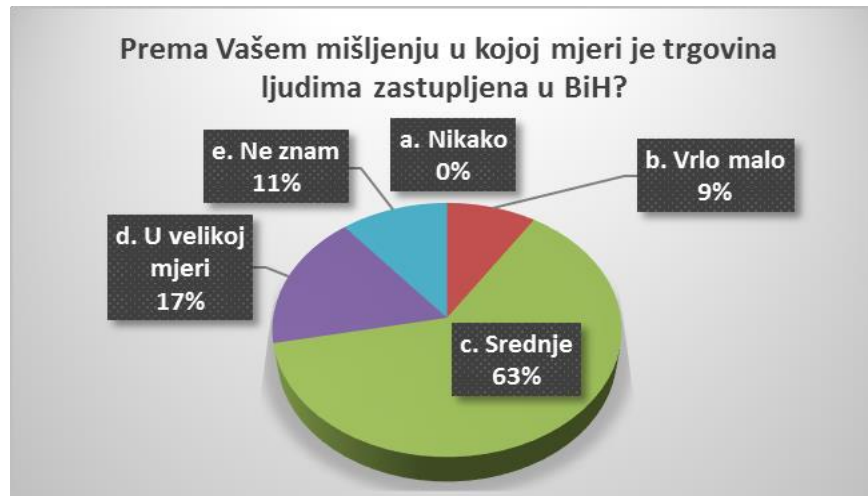

Na pitanje „Da li Vam je poznata definicija „trgovine ljudima?“ u prvoj anketi 93% ispitanika je odgovorilo da im je ista poznata dok samo 7% ispitanika nisu bili upoznati s definicijom trgovine ljudima, nakon sprovedene kampanje situacija se popravila i broj profesionalaca kojima je poznata definicija trgovine ljudima porastao je za 1%.

7

Na pitanje „Prema Vašem mišljenju kojoj mjeri je trgovina ljudima zastupljena u BiH?“ prije provođenja javne kampanje 4% ispitanika je odgovorilo sa **vrlo malo**, 56% ispitanika je odgovorilo sa **srednje**, 30% je odgovorilo sa u **velikoj mjeri** i 10% je odgovorilo sa **ne znam**. Nakon provođenja javne kampanje 9% ispitanika je odgovorilo sa **vrlo malo**, 63% ispitanika je odgovorilo sa **srednje**, 17% je odgovorilo sa u **velikoj mjeri** i 11% je odgovorilo sa **ne znam**.

Na pitanje „Da li ste upoznati sa indikatorima za prepoznavanje potencijalnih žrtava trgovine ljudima?“ prije provođenja javne kampanje 71% ispitanika je upoznato dok 29% nije upoznato sa indikatorima za prepoznavanje potencijalnih žrtava trgovine ljudima. Nakon okončanja javne kampanje došlo je do porasta od 7% profesionalaca koji su upoznati sa indikatorima za prepoznavanje žrtava trgovine ljudima. Za isti procenat je došlo do pada broja profesionalaca koji nisu upoznati sa indikatorima.

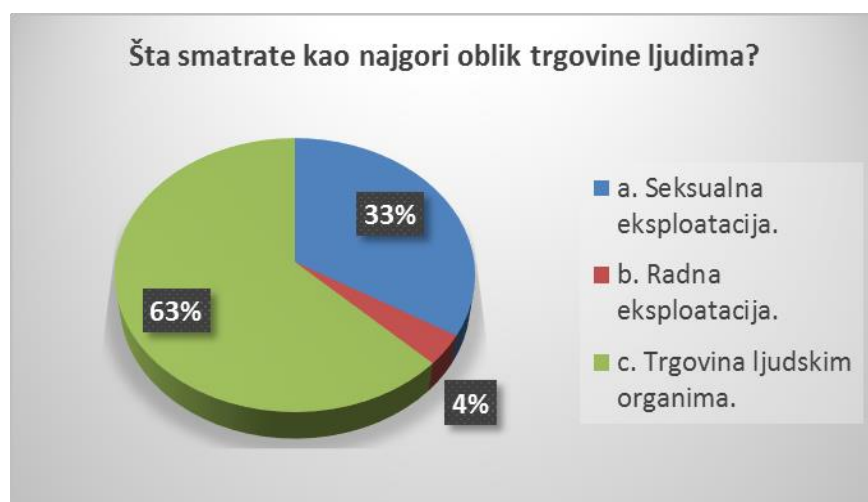

Kroz svoj dosadašnji rad 49% ispitanika se susrelo ili kontaktiralo sa žrtvom trgovine ljudima dok 51% ispitanika nije imalo kontakt sa žrtvom trgovine ljudima. Rezultati su isti kao i prije provođenja ankete.

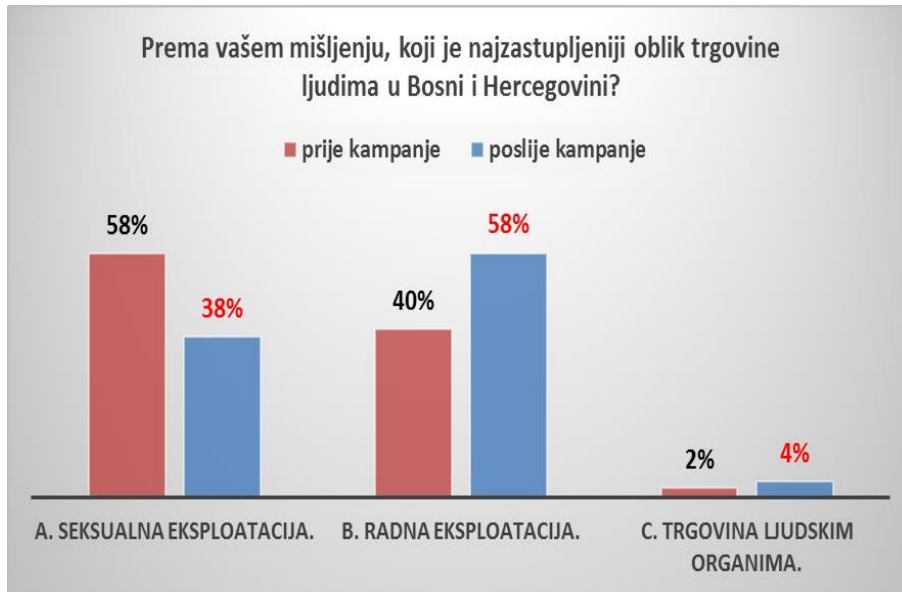

Na pitanje „Šta smatrate kao najgori oblik trgovine ljudima?“, seksualna eksploatacija, radna eksploatacija ili trgovina ljudskim organima ispitanici su se izjasnili na sljedeći način:

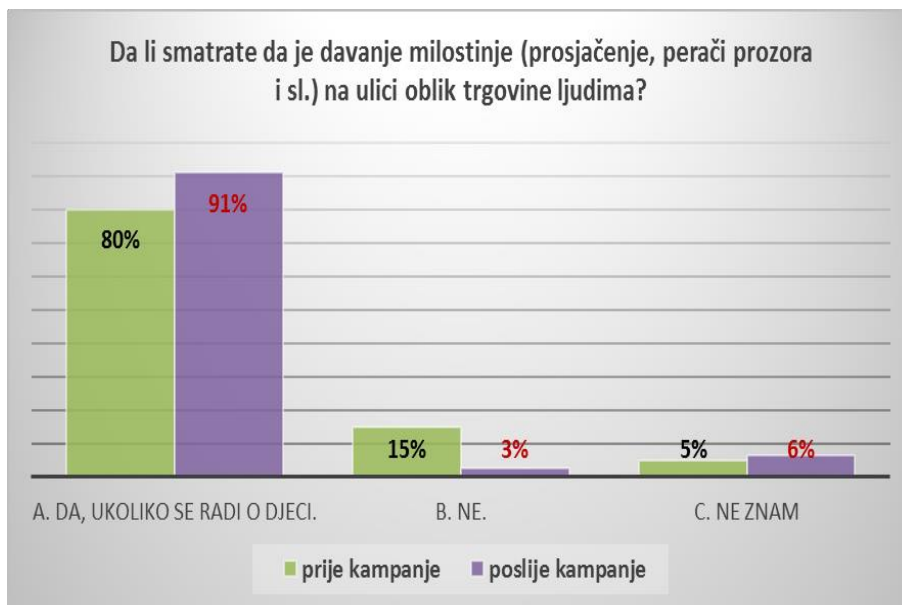
	Prije javne kampanje	Poslije javne kampanje
Seksualna eksploatacija	35%	33%
Radna eksploatacija	10%	4%
Trgovina ljudskim organima	55%	63%

Poređenjem odgovora na pitanje „Po vašem mišljenju, koji je najzastupljeniji oblik trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini?“ prije i poslije provođenja javne kampanje vidljivo je da se radna eksploatacija sve više prepoznaje kako jedan od najzastupljenijih oblika trgovine ljudima nakon čega prema poređenju rezultata ankete slijedi seksualna eksploatacija i trgovina ljudskim organima.

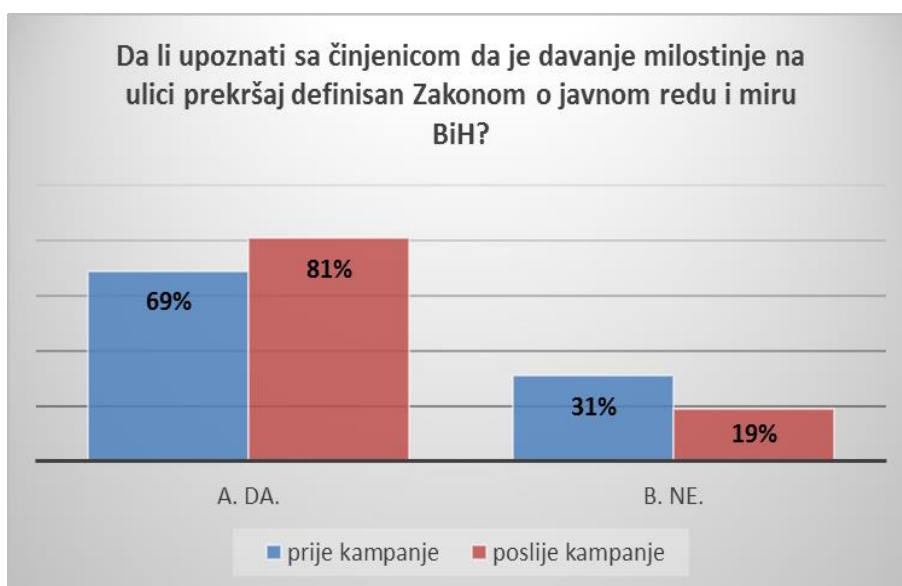

Na pitanje „Da li smatrate da je davanje milostinje (prosjačenje, perači prozora i sl.) na ulici oblik trgovine ljudima?“ ispitanici su se prije provođenja javne kampanje izjasnili na način da 80% njih smatra da ukoliko se radi o djeci jeste oblik trgovine ljudima, a nakon provođenja javne kampanje taj broj je porastao na 91%.

Na pitanje „*Da li upoznati sa činjenicom da je davanje milostinje na ulici prekršaj definisan Zakonom o javnom redu i miru BiH?*“ porastao je broj profesionalaca (uglavnom se radi o profesionalcima koji nemaju direktni kontakt Zakonom o javnom redu i miru BiH) koji su upoznati sa činjenicom da je davanje milostinje na ulici prekršaj definisan Zakonom o javnom redu i miru BiH?, a kako je prikazano na sljedećem dijagramu?

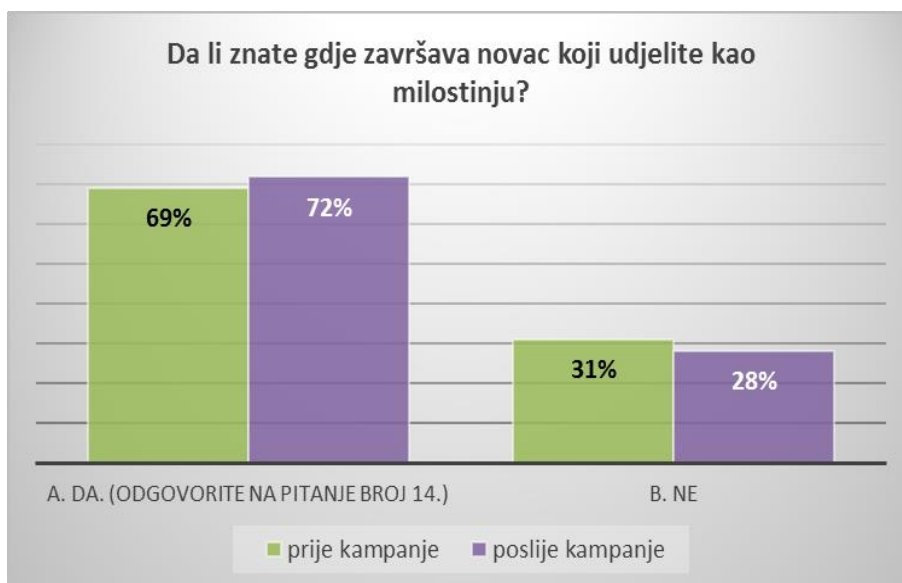
11

Na pitanje „*Da li smatrate da bi trebalo da se kažnjavaju osobe koje na ulici udjeljuju milostinju osobama koje prosjače?*“ došlo je do porasta broja profesionalaca koji smatraju da je potrebno da se kažnjavaju osobe koje na ulici udjeljuju milostinju.

Da li smatrate da bi trebalo da se kažnjavaju osobe koje na ulici udjeljuju milostinju osobama koje prosjače?	Prije javne kampanje	Poslije javne kampanje
a. Da	47%	53%
b. Na	31%	30%
c. Davanje milostinje na ulici je čin pomoći toj osobi i ne smatram ga prekršajem.	22%	17%

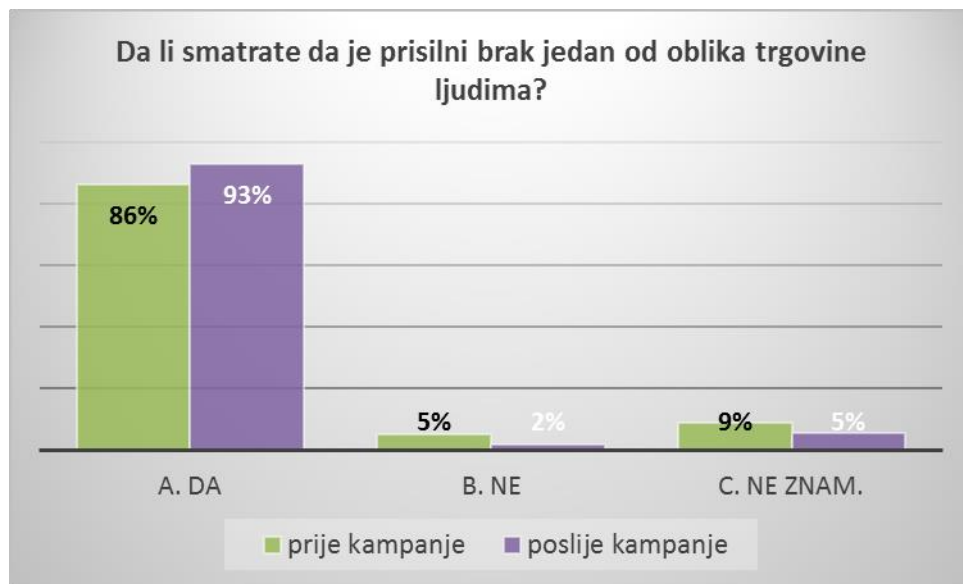
Na pitanje „Da li znate gdje završava novac koji udjelite kao milostinju?“ 72% (69% prije javne kampanje) ispitanika je odgovorilo da zna gdje završava novac dok 28% (31% prije javne kampanje) ispitanika nije poznato gdje završava novac koji se udijeli kao milostinja.

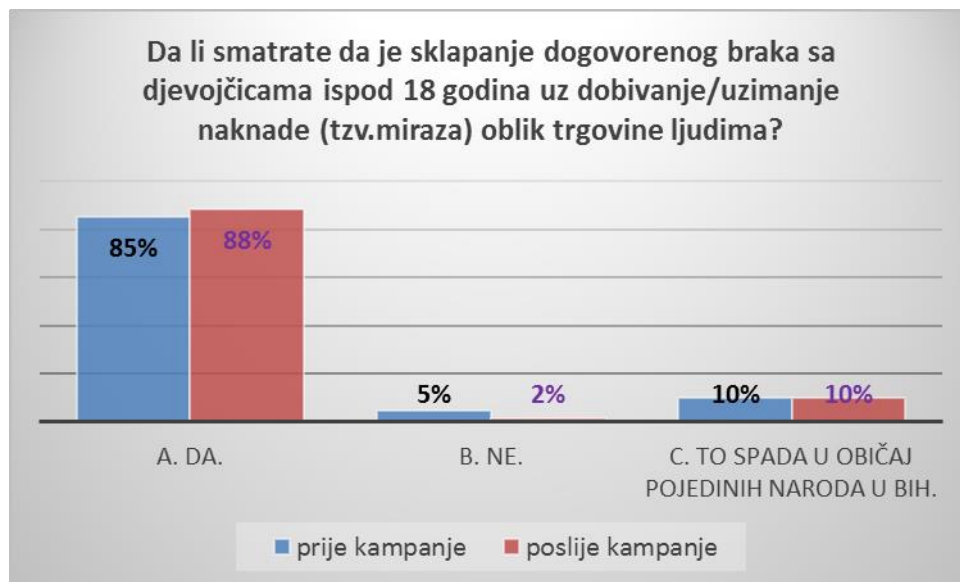
Na pitanje „Novac završava kod“ a u vezi odgovorom na prethodno pitanje 73% ispitanika smatra da novac završava kod organizatora prosjačenja, 3% smatra da novac završava kod lica kome je udijeljena milostinja dok je 24% ispitanika odgovorilo sa „nije mi poznato“.

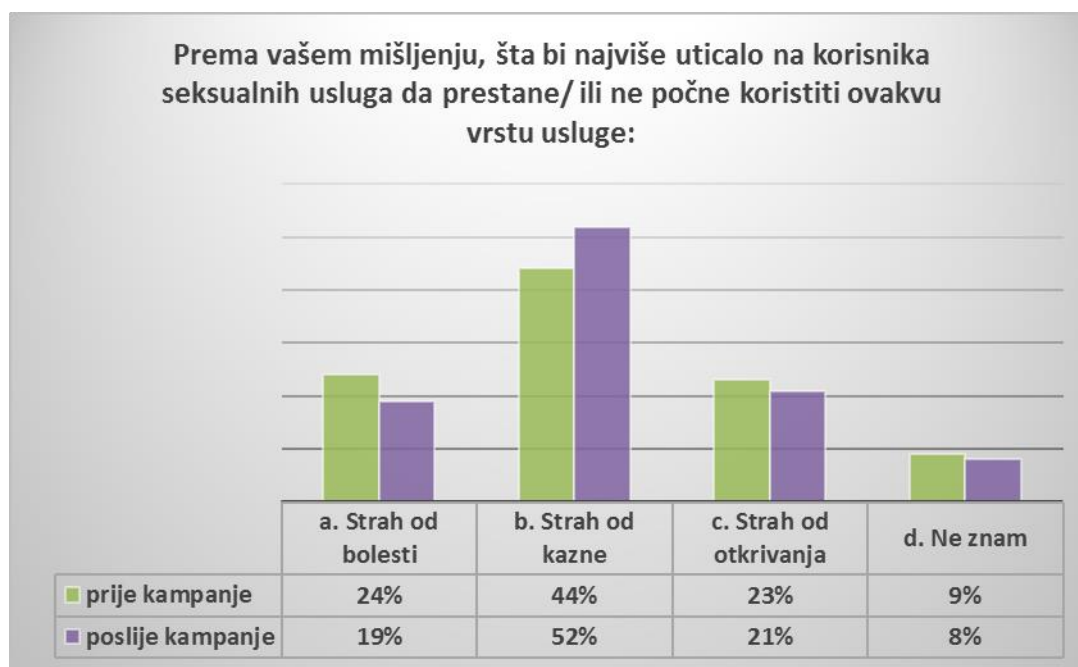
Na pitanje „*Da li smatrate da je prisilni brak jedan od oblika trgovine ljudima?*“ nakon provođenja javne kampanje došlo je do porasta broja ispitanika koji smatraju da je prisilni brak jedan od oblika trgovine ljudima. Usporedni podaci prije i poslije provođenja javne kampanje prikazani su na sljedećem dijagramu.

Na pitanje „*Da li smatrate da je sklapanje dogovorenog braka sa djevojčicama ispod 18 godina uz dobivanje/uzimanje naknade (tzv.miraza) oblik trgovine ljudima?*“ 88% (85% prije javne kampanje) ispitanika smatra da je navedeno oblik trgovine ljudima, 2% (5% prije javne kampanje) smatra da nije, dok 10% (isti procenat i prije i poslije javne kampanje) ispitanika smatra da to spada u običaj pojedinih naroda u BiH.

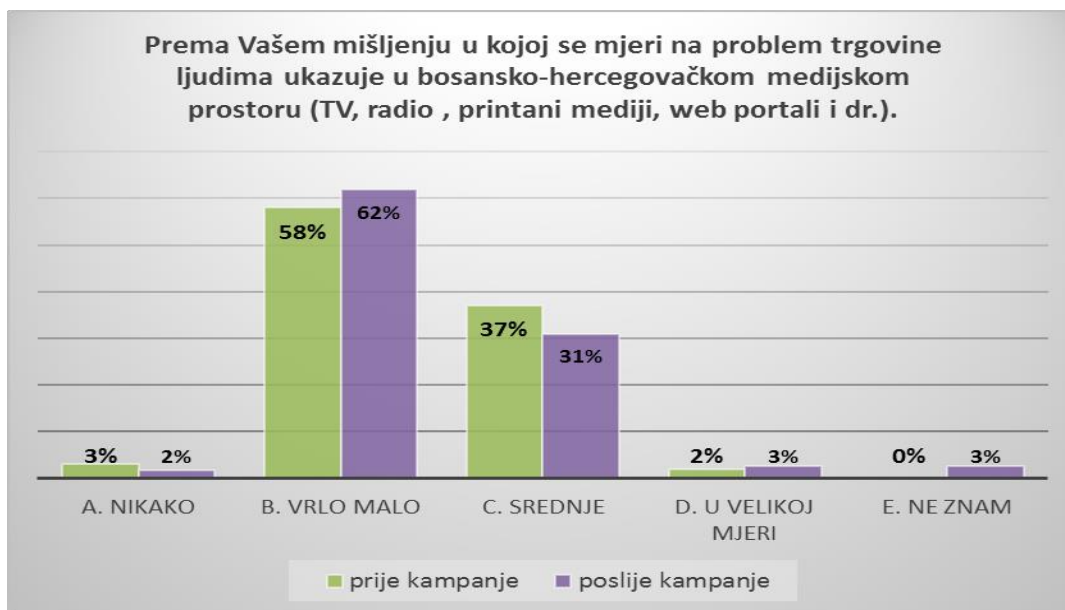

Na pitanje „Prema vašem mišljenju, šta bi najviše uticalo na korisnika seksualnih usluga da prestane/ ili ne počne koristiti ovakvu vrstu usluge“ profesionalci smatraju da je strah od kazne glavna karakteristika da neka osoba prestane ili ne počne da koristi seksualne usluge žrtve trgovine ljudima.

Uspoređivanjem podataka dobivenih prije i poslije provođenja javne kampanje za pitanje „Prema Vašem mišljenju u kojoj se mjeri na problem trgovine ljudima ukazuje u bosansko-hercegovačkom medijskom prostoru (TV, radio , printani mediji, web portali i dr.).“ porastao

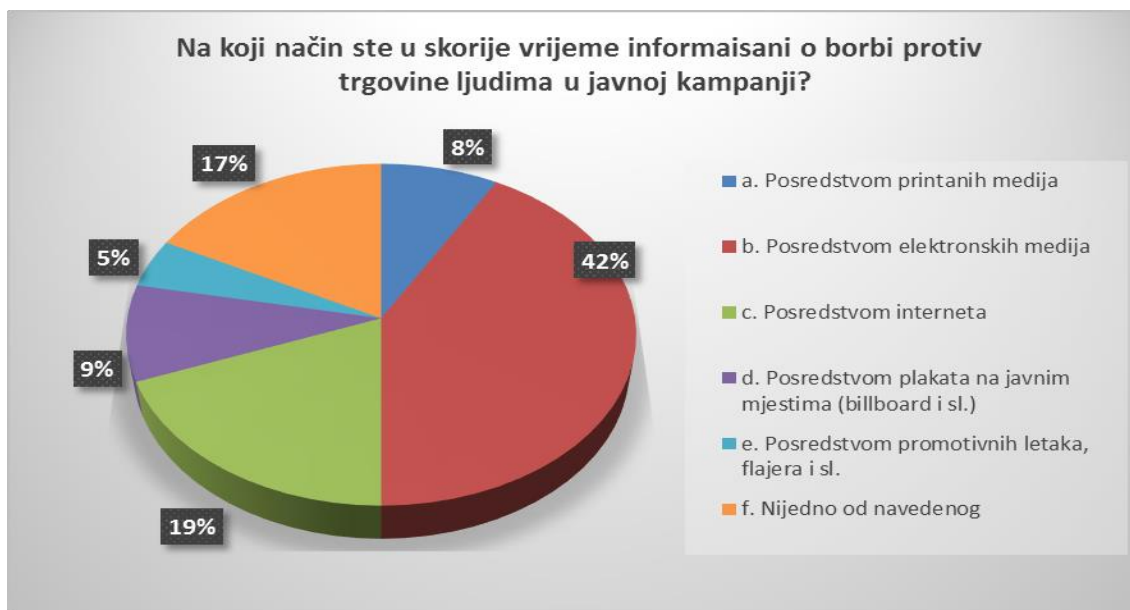
je broj profesionalaca koji smatraju da je trgovina ljudima vrlo malo zastupljena u medijskom prostoru u BiH.

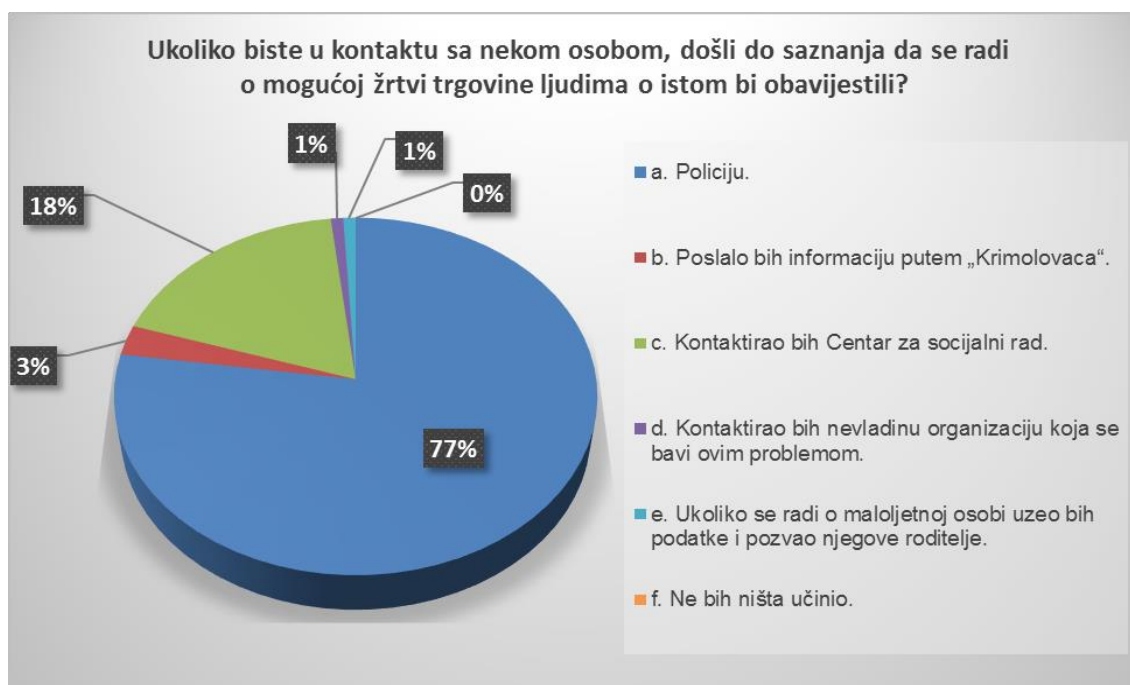
Na pitanje „Da li ste u prethodnom periodu primjetili javnu kampanju o borbi protiv trgovine ljudima?“ 58% ispitanika je primijetilo javnu kampanju dok 42% ispitanika nije primijetilo istu.

Na pitanje „Na koji način ste u skorije vrijeme informisani o borbi protiv trgovine ljudima u javnoj kampanji?“ ispitanici su se izrazili na sljedeći način:

Na pitanje „Ukoliko biste u kontaktu sa nekom osobom, došli do saznanja da se radi o mogućoj žrtvi trgovine ljudima o istom bi obavijestili?“ ispitanici izbrali u većini slučajeva po dva ili više odgovora (u zavisnosti od institucije iz koje dolaze), ali generalno svi ispitanici bi obavijestili policiju i centar za socijalni rad.

- JAVNOST

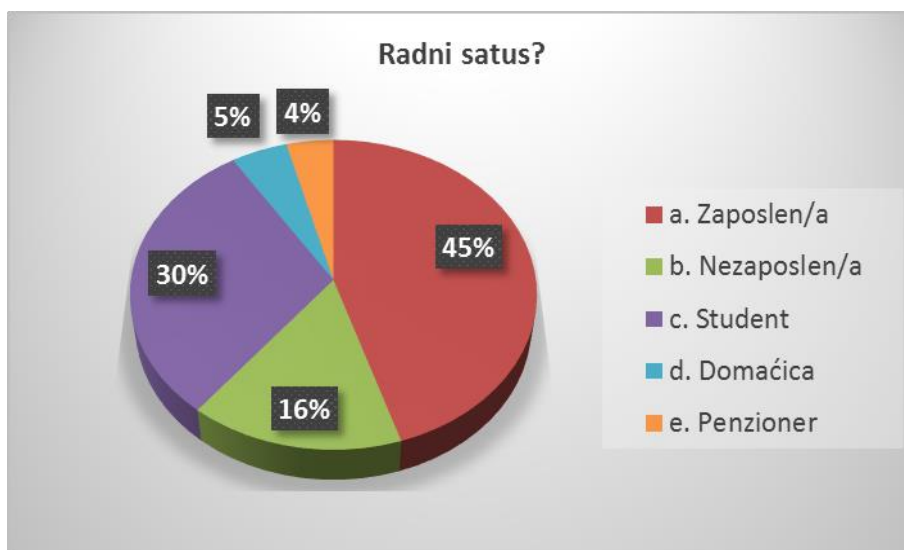
Istraživanje o svijesti javnosti o problemu trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini je provedeno distribucijom anketnog upitnika putem Interneta, kojom prilikom su građani imali priliku da daju odgovore na postavljena pitanja. Anketni upitnik je bio sačinjen od pet demografska pitanja i (15) petnaest pitanja u vezi sa trgovinom ljudima.

Prema provedenom istraživanju u kojem je učestvovalo 40% muških i 60% ženskih ispitanika:

17

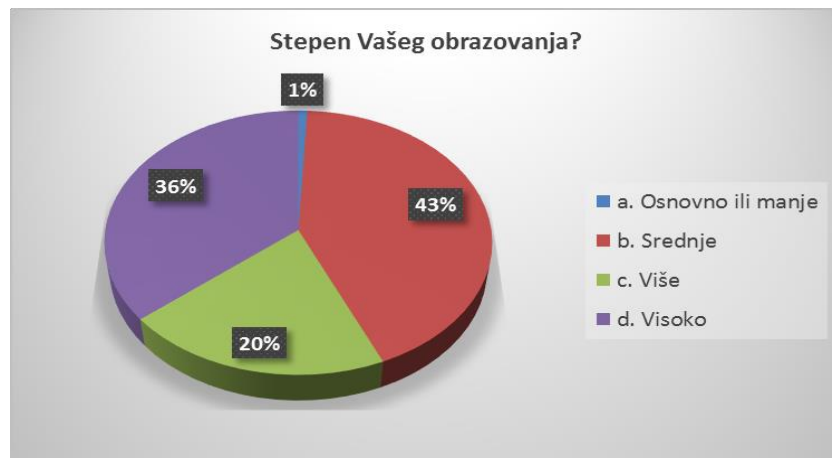
Od navedenog broja anketiranih građana 45% je zaposleno, 15% je ne zaposleno, 30% su studenti, 5% su penzioneri i 4% su domaćice.

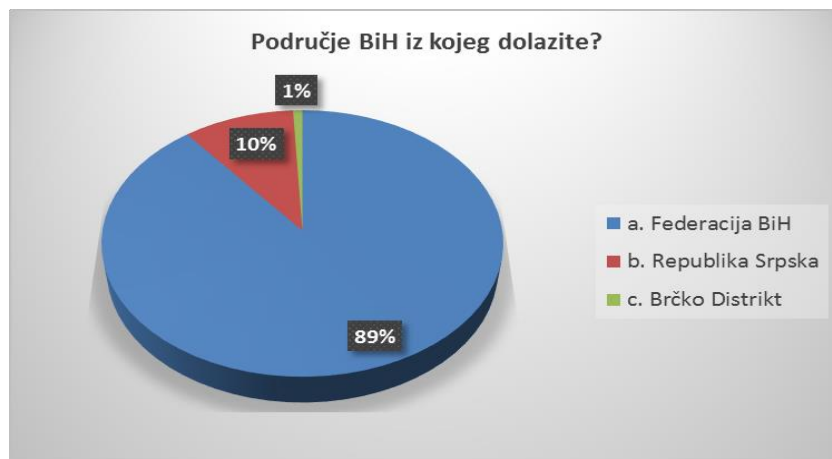
Starosna dob ispitanika:

Stepen obrazovanja ispitanika:

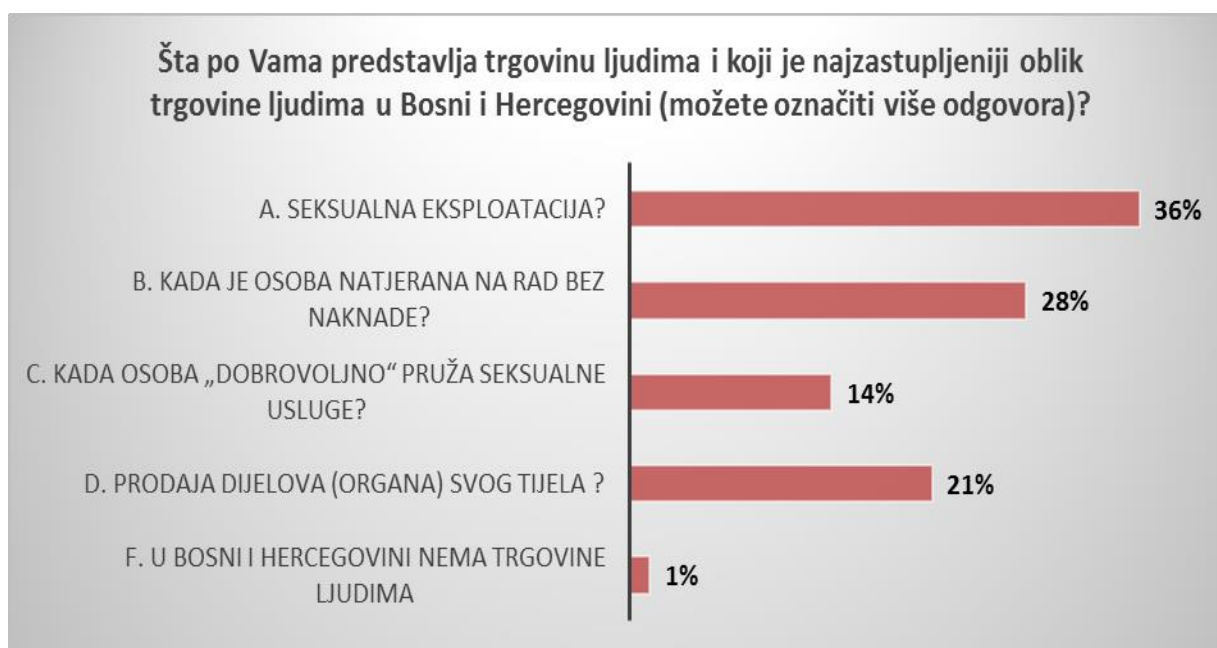
Područje BiH iz kojeg dolaze ispitanici?

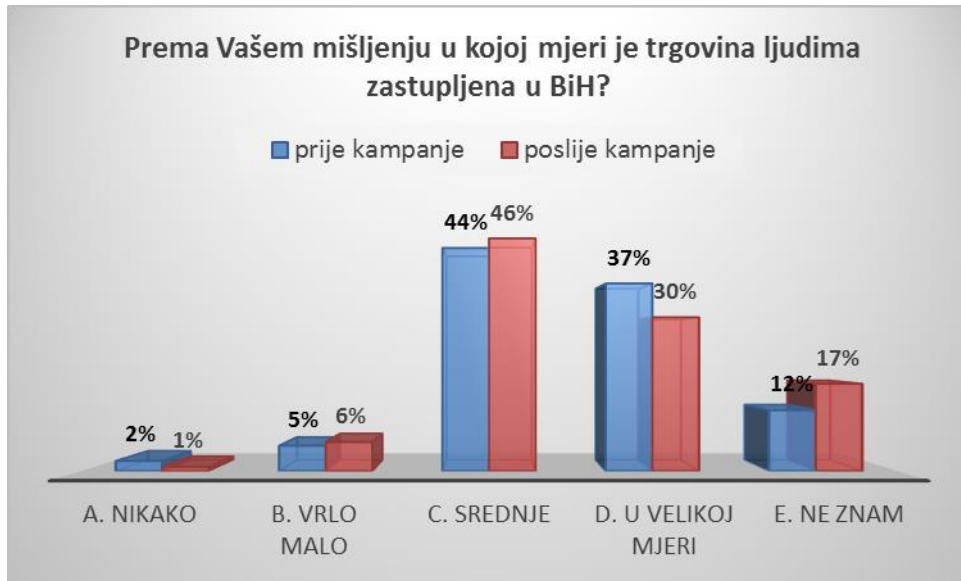
Na pitanje „Na koji način ste u skorije vrijeme informisani o borbi protiv trgovine ljudima u javnoj kampanji“ većina ispitanika je sa javnom kampanjom upoznata putem Interneta i putem elektronskih medija

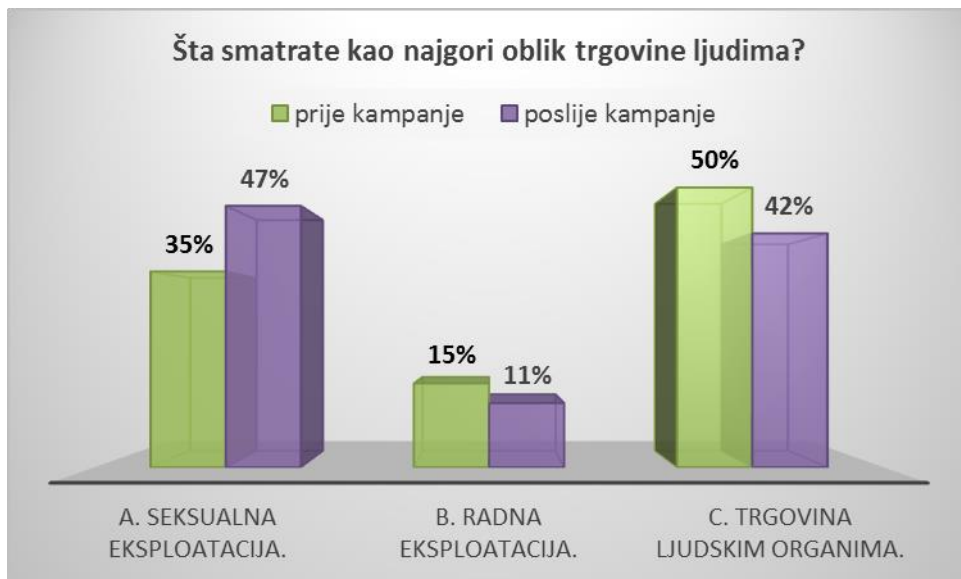
Na pitanje „Šta po Vama predstavlja trgovinu ljudima i koji je najzastupljeniji oblik trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini (možete označiti više odgovora)?“ većina javnosti smatra da je to još uvijek seksualna eksploatacija, nakon čega slijedi kada je osobe natjerana na rad bez naknade. Detaljan prikaz dat je na sljedećem grafikonu.

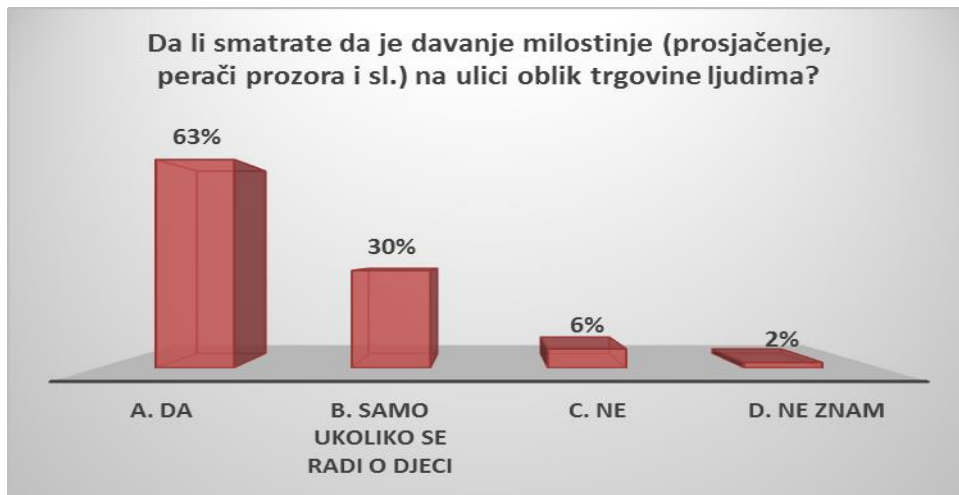
Na pitanje „Prema Vašem mišljenju u kojoj mjeri je trgovina ljudima zastupljena u BiH?“ 1% (2% prije javne kampanje) ispitanika je izabralo odgovor nikako, 6% (5% prije javne kampanje) vrlo malo, 46% (44% prije javne kampanje) srednje, 30% (37% prije javne kampanje) u velikoj mjeri i 17% (12% prije javne kampanje) je izabralo odgovor ne znam.

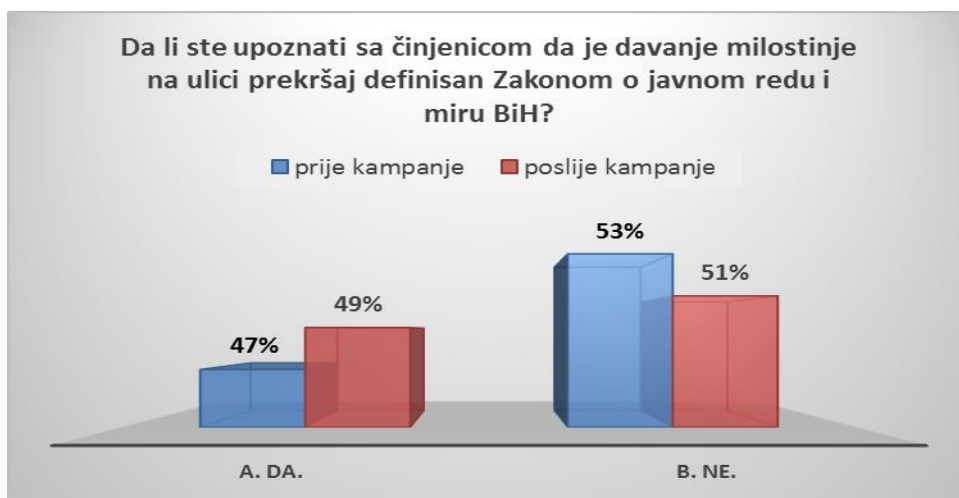
Na pitanje „Šta smatrate kao najgori oblik trgovine ljudima?“ 35% ispitanika je prije javne kampanje smatralo da je to seksualna eksploatacija, nakon provođenja javne kampanje taj broj narastao je na 47%. Radnu eksploataciju kao najgori oblik trgovine ljudima je prije javne kampanje označilo 15% ispitanika a nakon kampanje 11%. Za trgovinu ljudskim organima prije javne kampanje označilo 50% ispitanika a nakon kampanje 42%.

Na pitanje „Da li smatrate da je davanje milostinje (prosjačenje, perači prozora i sl.) na ulici oblik trgovine ljudima?“ 63% ispitanika je izabralo odgovor „Da“ 30% ispitanika je izabralo odgovor „Samo ako se radi o djeci“, 6% je izabralo odgovor „Ne“ i 2% je izabralo odgovor „Ne znam“.

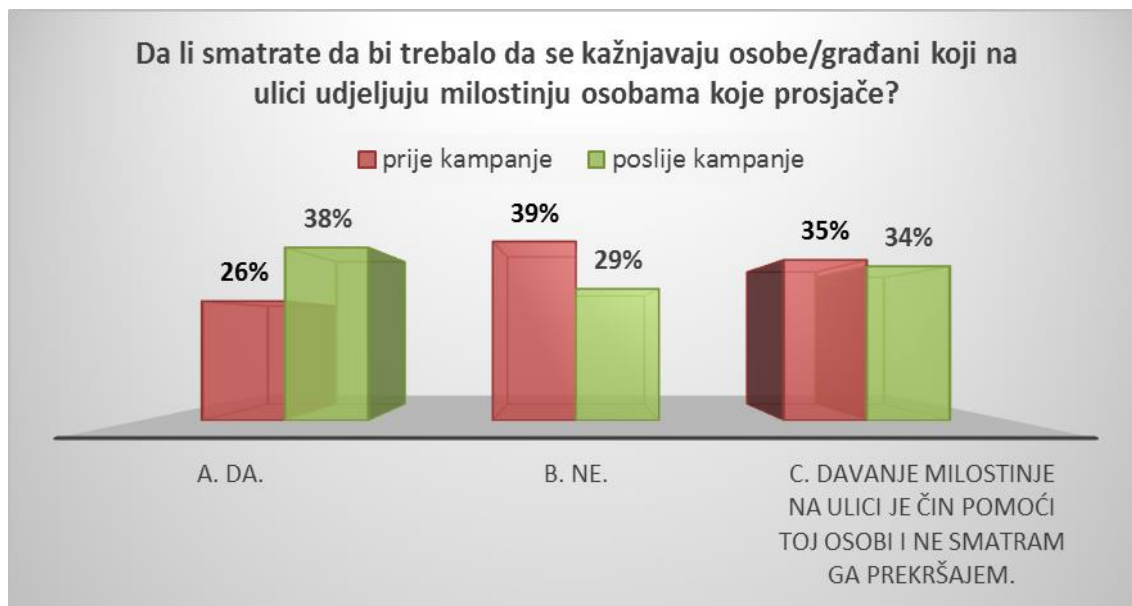

Na pitanje „Da li ste upoznati sa činjenicom da je davanje milostinje na ulici prekršaj definisan Zakonom o javnom redu i miru BiH?“ 47% ispitanika je prije javne kampanje bilo upoznato sa navedenom činjenicom dok njih 53% nije bilo upoznato na navedenom činjenicom. Nakon provođenja javne kampanje broj upoznatih (od ukupnog broja onih koji su anketirani) je porastao na 49% a broj onih (od ukupnog broja onih koji su anketirani) koji nisu upoznati je opao na 51%.

Na pitanje „Da li smatrate da bi trebalo da se kažnjavaju osobe koje na ulici udjeljuju milostinju osobama koje prosjače?“ došlo je do porasta broja osoba u javnosti koje smatraju da je potrebno da se kažnjavaju osobe koje na ulici udjeljuju milostinju.

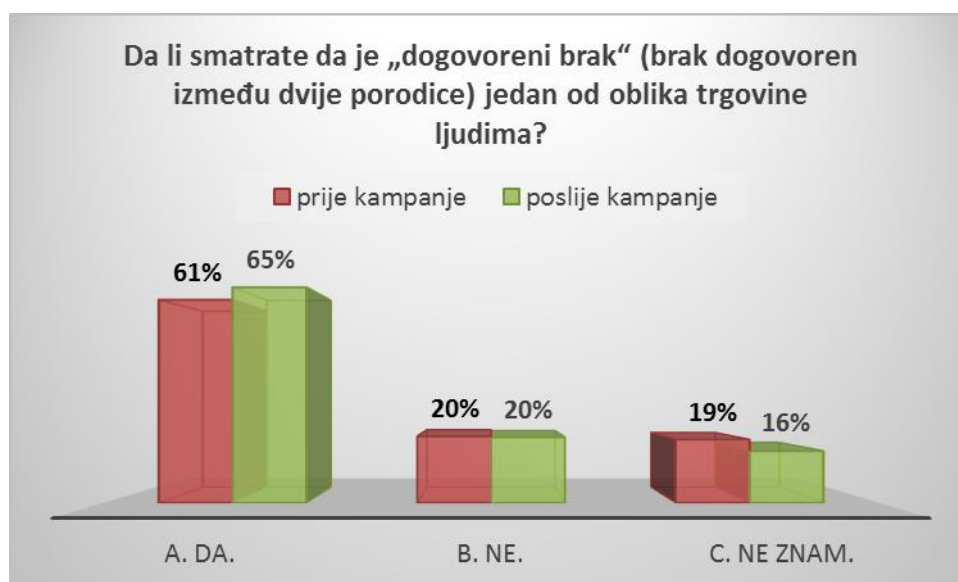
Da li smatrate da bi trebalo da se kažnjavaju osobe koje na ulici udjeljuju milostinju osobama koje prosjače?	Prije javne kampanje	Poslije javne kampanje
a. Da	26%	38%
b. Na	39%	29%
c. Davanje milostinje na ulici je čin pomoći toj osobi i ne smatram ga prekršajem.	35%	34%

Na pitanje „Da li znate gdje završava novac koji udjelite kao milostinju?“ uporedni rezultati prije i poslije javne kampanje prikazani su na sljedećem dijagramu.

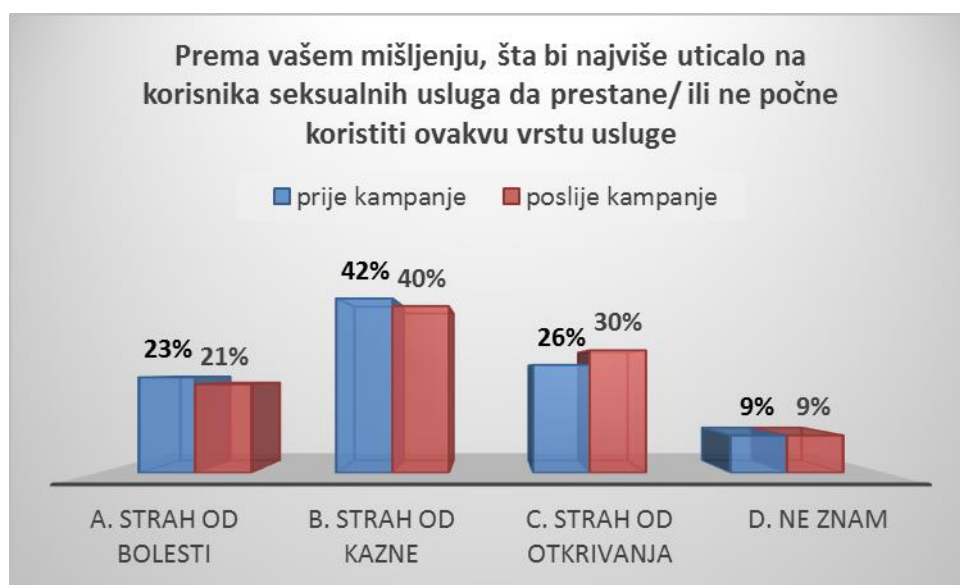
Na pitanje „Da li smatrate da je „dogovoreni brak“ (brak dogovoren između dvije porodice) jedan od oblika trgovine ljudima.“ prije javne kampanje 61% ispitanika je smatralo da je „dogovoreni brak“ jedan od oblika trgovine ljudima, 20% ispitanika ne smatra da je „dogovoreni brak“ oblik trgovine ljudima, dok 19% je izabralo odgovor ne znam. Nakon provođenja javne kampanje 65% ispitanika smatra da je „dogovoreni brak“ jedna od oblika trgovine ljudima, 20% ispitanika ne smatra da je „dogovoreni brak“ oblik trgovine ljudima, dok 16% je izabralo odgovor ne znam.

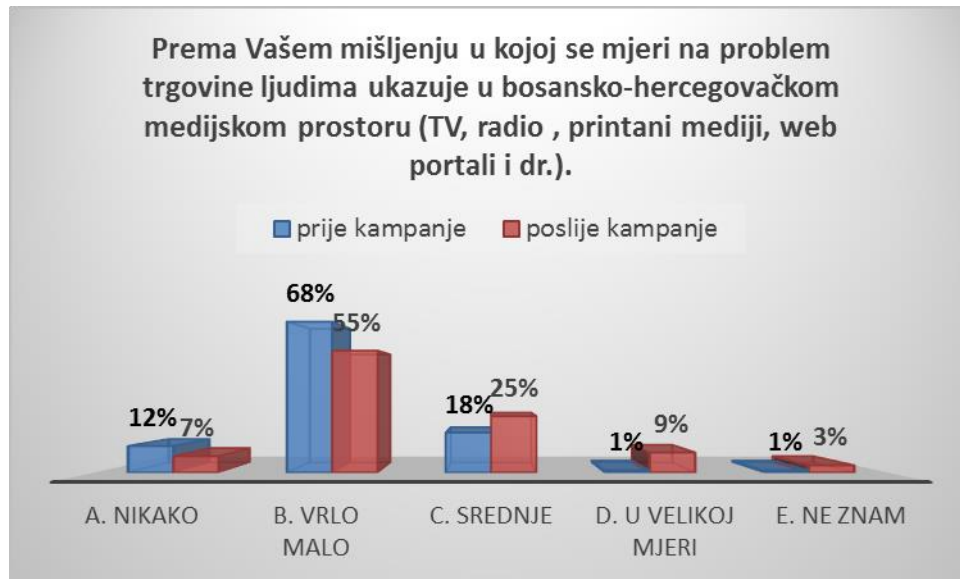
Na pitanje „Da li smatrate da je sklapanje „dogovorenog braka“ sa djevojčicama ispod 18 godina uz dobivanje/uzimanje naknade (tzv.miraza) oblik trgovine ljudima?“ 80% ispitanika je nakon provedene javne kampanje izabralo odgovor pod „a“, 8% izabralo je odgovor pod „b“ dok 12% ispitanika smatra da navedeno spada u običaj pojedinih naroda u BiH.

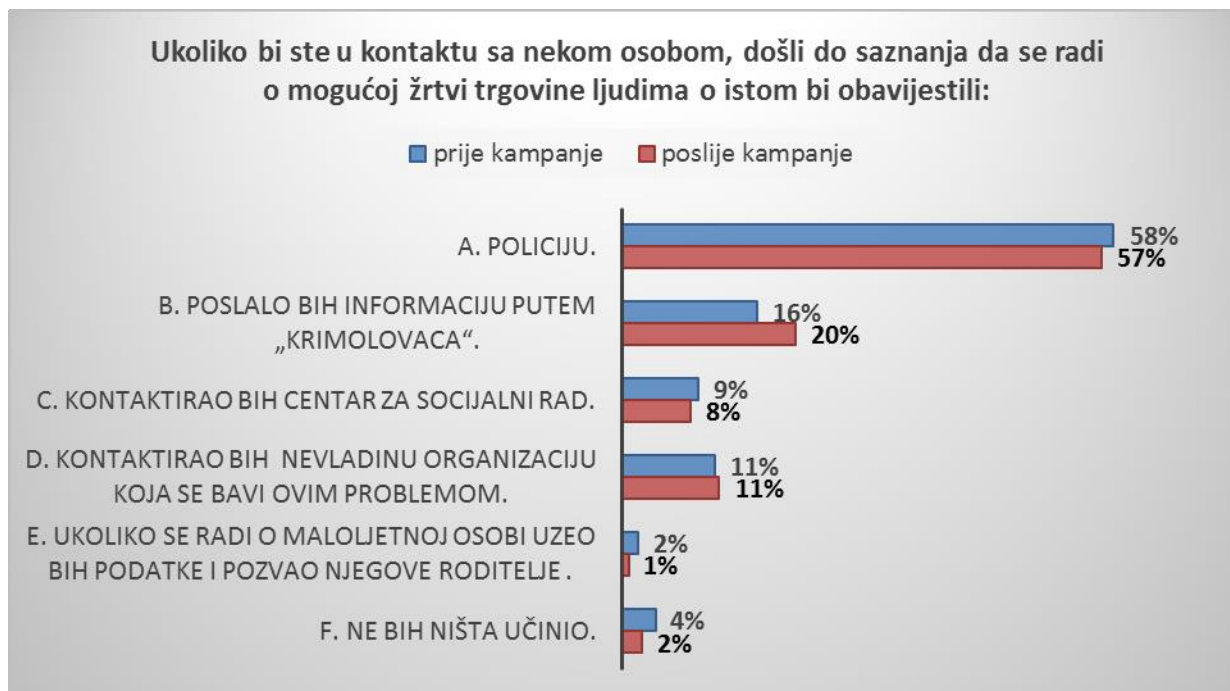
Na pitanje „Prema vašem mišljenju, šta bi najviše uticalo na korisnika seksualnih usluga da prestane ili ne počne koristiti ovakvu vrstu usluge“ uporedni rezultati prije i poslije javne kampanje prikazani su na sljedećem dijagramu.

Na pitanje „Prema Vašem mišljenju u kojoj se mjeri na problem trgovine ljudima ukazuje u bosansko-hercegovačkom medijskom prostoru (TV, radio , printani mediji, web portali i dr.).“ uporedni rezultati prije i poslije javne kampanje prikazani su na sljedećem dijagramu.

Na pitanje „Ukoliko bi ste u kontaktu sa nekom osobom, došli do saznanja da se radi o mogućoj žrtvi trgovine ljudima o istom bi obavijestili.“ 57% (58% prije provođenja javne kampanje) ispitanika bi obavijestilo policiju, 20% (16% prije provođenja javne kampanje) bi poslalo informaciju putem „Krimolovca“, 8% (9% prije provođenja javne kampanje) bi obavijestilo Centar za socijalni rad, 11% (isit procenat i prije provođenja javne kampanje) bi kontaktiralo i NVO koja se bavi ovim problemom, 1% (2% prije provođenja javne kampanje) bi ukoliko se radi o maloljetnoj osobi uzelo podatke i pozvalo roditelje i 2% (4% prije provođenja javne kampanje) ispitanika nebi ništa učinilo.

Na pitanje „Koliko naše institucije efikasno rade na rješavanju problema „Trgovine ljudima“?“ usporedni rezultati ankete su prikazani u sljedećoj tabeli i na dijagramu.

<i>Koliko naše institucije efikasno rade na rješavanju problema „Trgovine ljudima“</i>	Prije javne kampanje	Poslije javne kampanje
a. Nikako	23%	12%
b. Vrlo malo	50%	43%
c. Srednje	12%	23%
d. U velikoj mjeri	1%	10%
e. Ne znam	14%	12%

